

ГОЛАС РАДЗІМЫ

ВЫДАЕЦЦА З КРАСАВІКА 1955 ГОДА ●

№ 3 (3639) ●

● ЧАЦВЕР, 25 САКАВІКА, 2021

ВЫДАННЕ “ГОЛАС РАДЗІМЫ” ЧЫТАЙЦЕ Ё ІНТЭРНЭЦЕ НА ПАРТАЛЕ ZVIAZDA.BY

**Прыгажосць
з нацыянальным
адценнем**

Стар. 3

**“Крымка”
помніць
пра Журыхі**

Стар. 4

**Багата
песень там —
як журавін!**

Стар. 8

ПАДЗЕЯ

Жыццядайнае сіла памяці

Выступленне Прэзідэнта Беларусі Аляксандра Лукашэнкі на рэспубліканскім мітынг-рэквіеме “Лампада памяці”, прымеркаваным да 78-й гадавіны Хатынскай трагедыі

Паважаныя суайчыннікі! Госці Беларусі!

Трагедыя Хатыні і тысяч вёсак і гарадоў з такім жа лёсам — гэта боль, які не сціхае ў сэрцы беларусаў, усіх савецкіх людзей. Сёння мы, прадстаўнікі розных пакаленняў, рэлігійных канфесій, філасофскіх і палітычных поглядаў, сабраліся разам, каб ушанаваць памяць аязвінных і абаранцаў праўды аб той вайне. Гэта праўда жорсткая, гэта памяць цяжкая. Удумайцеся: акупанты і іх саўдзельнікі-паліцэйныя спалілі 9200 беларускіх вёсак. З іх больш як 5000 — разам з жыхарамі. І мы ведаем, з чаго гэта ўсё пачы-

наецца: з ідэй расавай і генетычнай, любой іншай перавагі адных народаў над іншымі, з падзелу на вышэйшых і другародных. Страшна тое, што гэтыя тэорыі і сёння знаходзяць сваіх прыхільнікаў па ўсім свеце. Але, дзякуй Богу, фашысцкая ідэалогія чужая для нашых беларусаў, чья генетычная памяць стала сапраўдным нацыянальным імунітэтам.

У гэтай памяці шмат болі і пакут, у ёй трагічны гістарычны вопыт. Гэта факт. Другая сусветная была не проста вайной, яна стала планамерным знішчэннем нашых славянскіх народаў.

У гэты памятны вечар напружаны чарговай гадавіны Хатынскай трагедыі я хацеў бы звярнуцца да тых, хто свядома спрабуе адрадыць сімвалы нашызму. Няхай гэта адзіны (як кажуць, у сям’і не без вырадка), але такі, на жаль, ёсць у сучаснай Беларусі.

Я звяртаюся да ўсіх, хто ўпэўнены, што фашызм “нёс на нашу зямлю цывілізацыю”; хто гераізуе забойцаў; хто пакланяецца БЧБ-сцягам, пад якім чыніўся генацыд беларускага народа. Мы заняліся гэтай праблемай, і мы дакажам і пакажам усаму свету, што такое генацыд і што тая, хто сёння нас спрабуе павучаць, як жыць, як мінімум не маюць на гэта права. Усім вам, аблудным і адурманеным, гавару: “Ідзі і глядзі!” Ідзі ў Хатынь, Боркі, Алу, Дальву, Усакіна, Шунёўку, Азарычы, да мемарыялаў “Трасцянец”, “Яма”, “Чырвоны Берэг”.

Глядзі: вамі дзіцяці, якое выжыла пад часамі забітай маці; вамі дзяцей, кінутых паміраць у калодзеж; вамі застрэленай цяжарнай жанчыны, якая так і не спазнала ішчасце мацярынства; вамі бацькі, які дастаў з попелу вяртлага сына; вамі павешаных бездапаможных старых.

Аляксандр Лукашэнка ў Хатыні

Удзельніцы мітынга-рэквіема з лампадамі памяці

БЕЛАРУСКІ МАЦЯРЫК

Навуковы подзвіг Яўхіма Карскага

Дзе знаходзяцца спад-вечна беларускія землі? Знакаміты мовазнаўца, родам з Гродзеншчыны, гранічна дакладна сфармуляваў адказ на гэтае пытанне — з фактамі ў руках

Акадэмік Яўхім Карскі быў першым, хто грунтоўна даследаваў беларускую лексікаграфію, словаўтварэнне, граматыку, дыялекталогію, этналінгвістыку. Сёлета ёсць добрая нагода згадаць пра таленавітага педагога й навукоўцу: 1 студзеня 2021-га былі яго 160-я ўгодкі. А пабачыў Яўхім свет у праваслаўнай сям’і настаўніка Фёдара Кар-

скага, які паходзіў са збяднелай шляхты, і дачкі праваслаўнага дыякана Магдалены Навіцкай — у 1861 годзе. Паколькі нарадзіўся хлопчык яшчэ перад шлюбам бацькоў, то спачатку прозвішча меў па маці. З бацькамі правёў дзіцячыя гады на зямлі Наваградскай — у вёсках Ятра ды Бяроза-веч, жыла сям’я і на Меншчыне. Па нацыянальнасці ж бацькі яго былі беларусамі, што відаць з пазнейшай зацемкі Яўхіма Карскага пра тое, што ён “прыродны беларус”. Гадаваўся будучы акадэмік у вялікай сям’і: 8 дзяцей! Жыхары вёскі Лаша (Гродзенскі раён) ганарыцца зямляком. Там больш за 50 гадоў працуе ў школе Мемарыяльны музей Яўхіма Карскага. І абласная бібліятэка носіць яго імя. Яўхім Фёдаравіч — адзін з найвядомых выпускнікоў Менскай духоўнай семінарыі ды Нежынскага гістарычна-філалагічнага інстытута імя князя А. А. Безбародкі

(цяпер: Нежынскі дзяржуніверсітэт, Украіна).

Пачынаў ён сваю педагогічную кар’еру ў 2-й Віленскай гімназіі. Ягоныя лекцыі памяталі й выпускнікі Імператарскага Варшаўскага ўніверсітэта (на пасадзе рэктара там жа раскрыўся талент Карскага як арганізатара вышэйшай адукацыі), Растоўскага ўніверсітэта, Мінскага педінстытута, наведнікі Менскіх беларускіх настаўніцкіх курсаў (з іх пачынаўся Мінскі беларускі педінстытут). Ён жа быў на чале аргкамісіі па стварэнні Беларускага дзяржуніверсітэта. (Дарчы, і бібліятэку сваю ўніверсітэту падараваў. Мала хто цяпер згадае, аднак менавіта Яўхім Карскі быў ганаровым старшынёй Першага ўсебеларускага з’езда (снежань 1917-га) і ледзьве пазбег арышту пры ягоным разгоне, з’ехаўшы ў Петраград. — Рэд.)

Калі педагога было 25 гадоў, выйшла ягоная манаграфія “Обзор звуков и форм белорусской

Мікалай Несцярэўскі. Медальён “Яўхім Карскі”. 2005 г.

речи”. (Масква, 1886) — даследаванне яшчэ з гадоў студэнцтва. Тым і пачалося навуковае беларускае мовазнаўства. У хуткім часе, гады праз два, Яўхім

Карскі сцвердзіўся і ў галіне параўнальнага мовазнаўства: як укладальнік выдання “Грамматика древнего церковно-славянского языка, сравнительно с русским: учебник по русскому языку для IV класса средних учебных заведений”. Нібыта й падручнік, а ўспрымаць яго спецыялісты адразу ж пачалі як аўтарытэтную мовазнаўчую працу, яе шматкроць перавыдавалі ў Расійскай імперыі: да рэвалюцыі 1917-га было 19 перавыданняў! Рыхтавалася й 20-е, аднак не ўбачыла свет, бо новая ўлада пачала будаваць атэістычную дзяржаву.

Яўхім Карскі яшчэ у студэнцкія гады пачаў глыбока вывучаць мясцовыя беларускія гаворкі: на грунце як помнікаў пісьменства, так і вынікаў уласных этнаграфічных экспедыцый па Гродзенскай, Віленскай, Менскай губернях. Каштоўны скарб — ягоныя запісы фальклору. → Стр. 6

ISSN 0439-3619

9 770439 361003

2 1 0 0 3

РОДНЫЯ ЛЮДЗІ

Дома бываць — часцей!

Установы культуры розных рэгіёнаў Бацькаўшчыны цяпер будуць больш актыўна супрацоўнічаць з беларускімі суполкамі за мяжой

Беларусы з Даўгаўпілса на "Вішнёвым фэсце" ў Глыбокім. 2016 г.

З такой ініцыятывай выступіла Міністэрства культуры Беларусі ды Рэспубліканскі цэнтр нацыянальных культур. Напрыканцы лютага ў мінскім Храме-помніку ў гонар Усіх Святых яны правялі круглы стол "Новыя формы работы рэгіёнаў Беларусі з грамадскімі аб'яднаннямі беларусаў замежжа". Паўдзельнічаць у ім запрошаны былі дырэктары й спецыялісты абласных цэнтраў народнай творчасці, кіраўнікі творчых калектываў краіны, прадстаўнікі ўпраўленняў культуры, галоўных упраўленняў ідэалагічнай работы, культуры і па справах моладзі аблвыканкамаў ды Мінскага гарвыканкама.

У часе імпрэзы шмат гаварылася пра тое, што было зроблена ў гэтым кірунку па апошняй гады. Спраўды нямала! "Многія ўстановы культуры ў розных рэгіёнах даўно

маюць сувязі з калектывамі за мяжой, — гаворыць дырэктар РЦНК Вольга Антоненка. — На розныя святы, фэсты, напрыклад, яны заўсёды запрашаюць творчых калектывы з іншых краін. Праўда, часцей гэта былі гурты, ансамблі, якія дэманстравалі ў Беларусі культуру той краіны, з якой прыехалі. Інтэрэсы ж музычных, вакальных або танцавальных гуртоў беларускіх суполак, якія прэзентуюць нашу культуру там і жадаюць, каб іх заўважылі на Бацькаўшчыне, улічваліся не заўсёды. На круглым сталі мы раздалі ўсім прысутным спісы кіраўнікоў беларускіх суполак замежжа — з адрасамі, тэлефонамі, кантактнымі дадзенымі. І цяпер удзельнікі размовы змогуць без проблем наладзіць з супляменнікамі сувязі. РЦНК ужо ў верасні гэтага года мае намер запрасіць актывістаў беларускіх суполак з іншых

краін на Фэст мастацтваў беларусаў свету ў Мінск".

У РЦНК вядзецца вялікая праца па наладжванні такіх сувязяў: для кіраўнікоў творчых калектываў беларускіх суполак замежжа некалькі разоў на год ладзяцца стажыроўкі, да таго ж ім перадаецца мастацкая і метадычная літаратура, шынцопа на заказ беларускія нацыянальныя касцюмы.

Усмяк спрыяюць і гатовы надалей дапамагаць рэгіёнам у наладжванні кантактаў з беларусамі замежжа і супрацоўнікамі апарата Упаўнаважанага па справах рэлігіі ды нацыянальнасцяў, Міністэрства замежных спраў, Нацыянальнага агенства па турызме. Павел Сапоцька, які нядаўна ўзначаліў апошняе, прапанаваў новую форму працы з беларускімі суполкамі замежжа. Ён лічыць, што варта выходзіць на беларускія суполкі ў замежных гарадах-пабрацімах, з якімі ў

рэгіёнаў Беларусі добрыя стасункі складваліся гадамі. А сябруюць яны з 440 рэгіёнамі прыкладна ў 40 краінах! Нацыянальнае агенства па турызме збіраецца выпусціць даведнік-праваднік па найбольш знакавых помніках гістарычна-культурнай і прыроднай спадчыны Беларусі, які паспрыяе і развіццю турызму, і міжнароднай супрацы.

Алена Радчанка, намесніца Упаўнаважанага па справах рэлігіі ды нацыянальнасцяў, сярод іншага ўнесла такую прапанову: актывізаваць супрацу з установамі агульнай і сярэдняй адукацыі іншых краін, дзе выкладаецца беларуская мова. Начальнік упраўлення глабальнай палітыкі й гуманітарнага супрацоўніцтва МЗС Аляксандр Апімах заклікаў удзельнікаў круглага стала шукаць больш нагодаў, каб запрашаць беларусаў, якія жывуць за мяжой, у Беларусь. На яго думку, нашы супляменнікі з замежжа тады лепш змогуць адчуць сваю далучанасць да падзей, што адбываюцца тут.

Прапаноўваліся таксама іншыя формы, метады супрацы, якая, нагадаем, даўно вядзецца на дзяржаўным узроўні. Пры МЗС, напрыклад, дзейнічае Кансультацыйны савет па справах беларусаў замежжа. Працы з дыяспарай спрыяе Закон "Аб беларусах замежжа". Многія культурныя імпрэзы ладзяцца ў плыні падпраграмы "Беларусы ў свеце" Дзяржпраграмы "Культура Беларусі".

Ганна Лагун

РАЗМ

Адгукаецца бодем Хатынь

Мітынг-рэквіем "Звонят колокола Хатыні" прайшоў 22 сакавіка ў крымскай Еўпаторыі, на мемарыяле "Красная горка" — па ініцыятыве тамтэйшых беларусаў, з падтрымкаю гарадскіх улад

Сцэнар мерапрыемства распрацавала Дзіна Шаўчэнка, кіраўніца дзюво суполак: Беларускай нацыянальна-культурнай аўтаноміі "Крым — Беларусь" і Крымскай рэспубліканскай культурна-асветніцкай арганізацыі "Беларускі Крым" імя Еўфрасініі Полацкай. У мітынг-рэквіеме паўдзельнічалі мясцовыя дэпутаты, прадстаўнікі гарадміністрацыі, сябры беларускіх суполак, прадстаўнікі нацыянальна-культурных аўтаномій горада (грэкі, армяне, азербайджанцы, караімы, украінцы, немцы, балгары, татары), курсанты дзіцячага клуба "Патрыот".

На мітынг-рэквіеме Дзіна Шаўчэнка расказала, як аддаджаліся й цяпер умацоўваюцца сувязі беларусаў Крыма, згаданых суполак з адміністрацыяй Дзяржаўнага мемарыяльнага комплексу "Хатынь". Дарчы, мы пісалі, што дзякуючы дзейнасці суполкі "Крым — Беларусь" там бывалі крымскія ветэраны, якія ўдзельнічалі ў 1944-м у вызваленні нашай Бацькаўшчыны ад нямецка-фашысцкіх захопнікаў.

Ускладанне кветак у часе мітыngu-рэквіема ў Еўпаторыі

Над еўпатарыйскім мемарыялам "Красная горка" гучала песня "Сказ о Хатыни" Аляксандра Вайтэнікі — члена Саюза кампазітараў Расіі, лаўрата прэміі імя Дувана. Кампазітар быў сярод удзельнікаў мітыngu. Музыку ён пісаў на верш Генадзі Цемічэва, песня пачынаецца так: "Мы слышым і поныне/ Печальны звон Хатыні —/ Он душу своєю скорбью леденит/ Мы с болью здесь узнали/ Как люди умирали/ Всем тяжело от безмолвных серых плит". Ноты, словы, кампакт-дыск з песняй да Дня памяці былі даставлены і ў Хатынскі мемарыял.

Яшчэ адзін твор, прысвечаны трагедыі ў лясной беларускай вёсцы, прынесла на мітынг і дэманстравала выкладчыца Еўпатарыйскай мастацкай школы, актывістка суполкі "Крым — Беларусь" Алена Прын. Гэта яе графічная праца "Хатынь". Пра сам Хатынскі мемарыял расказала Людміла Айзенштэйн з Сімферопалія — сяброўка суполкі "Беларускі Крым" імя Еўфрасініі Полацкай. У праўленне суполкі ўваходзіць і жыхарка пасёлка Лясноўка Сакскага раёна Крыма Галіна Баранова. Яна піша вершы, сяброўка літаб'яднання "Сакские Родники". Спадарыня Галіна чытала ўрывак з паэмы "Молитва матери". Свой твор яна прывяціла бацькам да іншых жыхарам вёскі Муціжар Калінкавіцкага раёна Гомельшчыны. Вёска была спалена карнікамі ў гады вайны, потым анду абудавана.

"Гваздзікі ў Букет памяці (78 кветак — бо 78 гадоў прайшоў з часу Хатынскай трагедыі), дзіцячыя цацкі перадалі-прывезлі сяброўкі суполкі "Беларускі Крым" імя Еўфрасініі Полацкай з Ялты, Сімферопалія, Сак, Краснаперакопска, Сімферопальскага ды Сакскага раёнаў, — напісала ў рэдакцыю Дзіна Шаўчэнка. — Да помніка "Скорбящая мать" на мемарыяле "Красная горка" еўпатарыйцы ўсклалі кветкі, дзіцячыя цацкі. Напрыканцы мітыngu святар Пётр Дворнікаў адслужыў там жа ліцію — малітву-памінанне пра загінулых у Хатыні. Букет памяці ўдзельнікі мітыngu перадалі праз святара ў часовую царкву пры храме Андрэя Першазванага ў Еўпаторыі — для далейшага памінання ў часе набажэнстваў душаў загінулых".

Іван Ждановіч

ТРАДЫЦЫ

У гонар Кабзара

Супрацоўнікі Рэспубліканскага цэнтра нацыянальных культур з гасцямі, прадстаўнікамі грамадскасці Мінска правялі вечарыну да 160-й гадавіны з дня смерці Тараса Шаўчэнка

Імпрэза ў гонар знакамітага ўкраінскага паэта й мастака прайшла 10 сакавіка. Прачулыя словы любові, павагі да Кабзара ўкраінскага народа выказалі дарадца-насланнік Амбасады Украіны ў Беларусі Вольга Цімуш, старшыня Беларускага грамадскага аб'яднання ўкраінцаў "Ватра" Уладзімір Кадзіра, сябар Грамадскага культурна-асветніцкага аб'яднання ўкраінцаў "Краны" з Маладзечна Міхаіл

Лысакабылка, старшыня Мінскага грамадскага аб'яднання ўкраінцаў "Заповіт", заслужаная работніца культуры Украіны Галіна Каложная, загадчык аддзела Дзяржаўнага літаратурнага музея Янкі Купалы Вольга Пархімовіч, а таксама журналіст і навуковец Глеб Кудрашоў: дзякуючы інтэрнэт-сувязі ён зрабіў медыя-прэзентацыю з Палтавы.

На сцэне гучалі вершы "генія, якому судзілася вечнасць" на ўкраінскай, беларускай, казахскай, польскай, грузінскай ды літоўскай мовах: як сведчанне таго, што генія шаноўчы і далёка за межамі Украіны. Вядома, напрыклад, што, "Заповіт" перакладзены больш чым на

Кніга выкладчыка і журналіста з Палтавы Глеба Кудрашова, які прадставіў у час імпрэзы сваю медыяпрэзентацыю, прысвечаную Кабзару

150 моў свету. Гучалі на імпрэзе таксама ўкраінскія, беларускія песні ў выкананні салістаў і мастацкіх калектываў Рэспубліканскага цэнтра нацыянальных культур.

Калі знакамітую песню "Реве та стогне Дніпр широкий" спяваў у зале РЦНК лаўрэат міжна-

родных і ўсеўкраінскіх конкурсаў Аляксандр Валодчанка, то падхапілі яе ўсе — як даніну памяці Кабзару, як знак павагі да ягонага таленту.

Алесь Лозка, загадчык аддзела народнай творчасці Рэспубліканскага цэнтра нацыянальных культур

КОНКУРСЫ

Прыгажосць з нацыянальным адценнем

На Другім адкрытым конкурсе творчасці і прыгажосці "Грацыя International", што прайшоў у Віцебску, свае нацыянальныя культуры прадставілі фіналісткі з 9 краін

Дзівоснае было шоу! Канкурсанткі не толькі шпацыравалі па сцэне ў нацыянальным адзенні, але й частавалі гасцей нацыянальнымі стравамі. Прычым 18 сакавіка за фіналам конкурсу можна было сачыць у анлайн-фармаце па YouTube-канале. Каларытам свайго ўбрання і гарманічнасцю вобраза пакарыла журы дзяўчына з Індыі: Суямбу Кесеван Хема. Студэнтка-старшакурсніца з Віцебскага дзяржаўнага ордэна Дружбы народаў медуніверсітэта атрымала карону і тытул "Міс Грацыя International".

Студэнтка з Індыі Суямбу Кесеван Хема — "Міс Грацыя International"-2021

Нельга было не заўважыць — у чырвоным уборы! — і туркменку Джэмал Юсупава, студэнтку архітэктурнага факультэта БНТУ. Напярэдадні кон-

давалася шукаць у Беларусі. Знайшла! Упрыгажэнні ў нацыянальным стылі былі й на шыі, руках. Эфектна,

яе размаўляць бабуля, бо ў яе

Вікторыя Вараб'ева з караваем

Джэмал Юсупава частуе гасцей чаем

курсу мы страчаліся з Джэмал, і яна казала: нацыянальныя строі ў Туркменістане дзяўчаты, жанчыны й сёння носяць амаль штодзень, у школу ці на працу. Гэта звычайна сукенка, часцей чырвонага ці зялёнага колеру, з арнаментом. Хусткай галаву пакрываюць замяжы туркменкі, а дзяўчатам дазваляецца хадзіць з непакрытай галавой ці ў шобейшы: тах'і. Сваю сукенку Джэмал узяла, калі ехала ў Беларусь вучыцца: маці падказала, што можа спатрэбіцца, і не памылілася. А галаўны ўбор дзяўчыне

прыягальна. Нездарма дзяўчыне прысудзілі званне "Міс фота". Прыгажуня-Джэмал яшчэ і разумніца: ведае некалькі моваў, акрамя туркменскай. На ўзбекскай навучыла

сям'і былі ўзбеки. Турэцкую асвоіла з цёткай, якая працуе архітэктарам у турэцкай фірме. Рускую ўдасканалі ў Беларусі, калі пачала займацца на архітэктурным факультэце.

Паколькі ў яе групе вучыцца шмат беларусаў, то зацікавілася й беларускай мовай, ужо разумее яе й можа сёе-тое сказаць. Апошнім часам дзяўчына захапілася іспанскаю мовай.

На сваіх нацыянальных мовах канкурсанткі з Кітая, Узбекістана, Туркменістана, Азербайджана, Індыі, Шры-Ланкі, Беларусі, Конга, Паўднёва-Афрыканскай Рэспублікі чыталі вершы, расказвалі гісторыі, легенды, прыпавесці. Да конкурсу дзяўчаты прыгатовалі нацыянальныя стравы. Тым, хто быў у журы, вельмі спадабаліся прысмакі ад Аіды Адалет Сулейманавай з Азербайджана, студэнткі Віцебскага дзяржаўнага тэхналагічнага ўніверсітэта. Яна і стала пераможцай у "кулінарнай" намінацыі. Канкурсанткі, дарэчы, дэманстравалі свае аратарскія здольнасці, быў творчы конкурс, дэфіле, быў і анлайн-конкурс групаў падтрымкі. Да таго ж прыгажуні добра пелі і танцавалі: была ў дзяўчат магчымасць і знешнюю прыгажосць паказаць, і ўнутраны свет прыадкрыць.

Першай віцэ-міс стала беларуская Вікторыя Вараб'ева, студэнтка Віцебскага дзяржаўнага тэхналагічнага ўніверсітэта, другой віцэ-міс — дзяўчына з Кітая Го Мэн'юа, якая вучыцца ў Віцебскім дзяржаўным універсітэце імя П. М. Машэрава.

Ганна Лагун

РАЗАМ

Самадзейнасць — гэта дзейнасць

Выйшаў другі том кнігі "Творчыя калектывы беларусаў замежжа". У выданні сабраны шмат цікавай і карыснай інфармацыі пра таленавітых супляменнікаў з розных краін.

Нагадаем, першы том кнігі пабачыў свет напрыканцы 2019 года. І мы пра тое пісалі: "Самадзейніа: родныя, надзейныя". — ГР, 02.10.2019. У ім пададзены матэрыялы пра развіццё, станаўленне творчых суполак беларусаў за мяжой. У Рэспубліканскім цэнтры нацыянальных культур упэўнены: зыхадам 2-га тома выдання нацыянальна-культурная прысутнасць беларусаў у свеце, на розных кантынентах стала яшчэ больш відавочнай.

Пра розныя суполкі, творчыя гурты піша наша газета. І ўсё ж — далёка не пра ўсе! Бо ў свеце дзейнічае каля 200 творчых беларускіх калектываў. Звесткі пра іх сабралі супрацоўнікі РЦНК: кіраўнік аддзела народнай творчасці, кандыдат філалагічных навук Аляксей Лозка і намесніца дырэктара РЦНК Валянціна Грышкевіч. Па словах аўтараў, найбольш пашыраная за мяжой ансамбль беларускай песні, асабліва ў Латвіі, Літве, Польшчы, Расіі, Эстоніі. А танцавальных калектываў значна менш. Апошнім часам зменшалася й колькасць калектываў тэатральных. Ёсць

хоры, харавыя капэлы, фальклорныя, харэаграфічныя, вакальныя, вакальна-харэаграфічныя, інструментальныя, вакальна-інструментальныя, фолк-рокавыя ансамблі. Ёсць і творчыя аб'яднанні мастакоў, пісьменнікаў, а таксама сямейныя, жаночыя, мужчынскія, дзіцячыя ды іншыя творчыя суполкі.

Узроставы дыяпазон удзельнікаў калектываў — ад дзяцей да пенсіянераў. Прычым у беларускіх творчых гуртах знаходзяць сабе месца для самарэалізацыі не толькі беларусы ды нашчадкі былых перасяленцаў з зямлі нашай Бацькаўшчыны: "літвіны", "літвічкі", "палешукі", "літвачы", "палачань", "палакі з мовай беларускай", "віленцы", "магілёўцы", "самыходы" ды іншыя нашы суродзічы ў расійскай Сібіры, Казахстане. Ёсць вядзці з беларускіх сем'яў і з паселішчаў Зямлі Беларускай. Нават ёсць такія беларусы ў замежжы, якія нікуды й не перасяліліся — прыкладам, ва усходняй Польшчы. Значная частка калектываў — змешаная тыпу: напрыклад, беларусы, украінцы й рускія. Аднаведна й рэпертуар — змешаны, як, напрыклад, у Сербіі: там ёсць вакальны ансамбль "Раса".

Цікава, што ў некаторых краінах творчыя калектывы пайданна, працуюць супольна ў культурных цэнтрах. І наша газета нямала піша, напрыклад, пра справы, праекты Цэнтра беларускай культуры ў латвійскім Даўгаўпілісе, а гэта ж — установа тамтэйшай гарадской думы. Плэнна працуе і дзяржаўная бюджэтная ўстанова Новасібірскі цэнтр беларускай культуры — у Сібіры, у Расіі. У розных краінах аматары самадзейнай творчасці збіраюцца на фестывалы беларускай культуры — у Сібіры, у Расіі. У розных краінах аматары самадзейнай творчасці збіраюцца на фестывалы беларускай культуры — у Сібіры, у Расіі.

Кожныя тры гады творчыя калектывы спевакоў, музыкаў, танцораў, а таксама й мастакі, пісьменнікі, майстры дэкаратыўна-прыкладнага мастацтва запрашаюцца ў сталіцу Беларусі на вялікі Фэст мастацтваў беларусаў свету. Мяркуюцца, што пройдзе ён і сёлага. Да таго ж кіраўнікі аматарскіх калектываў мастацкай творчасці прыязджаюць штогод у РЦНК на твднёвую творчую стажыроўку: яна ладзіцца з удзелам прафесійных калектываў мастацкай творчасці Беларусі. Каб быць у курсе спраў — падтрымлівайце кантакты з РЦНК, з беларускімі дыпрадстаўніцтвамі ў замежжы.

Першы і другі тамы кнігі "Творчыя калектывы беларусаў замежжа" былі выданы ў межах падпраграмы "Беларусы ў свеце" Дзяржпраграмы "Культура Беларусі" на 2016–2020 гады.

Ганна Лагун

УЗНАГАРОДА

Віншуем, Адам Восіпавіч!

Навуковец, прафесар, наш старэйшы калега Адам Мальдзіс ушанаваны супляменнікамі з Канады за працу, што паспрыела развіццю беларускай культуры й літаратуры

"З нагоды ўзнагароды" — так назваў вершаванае прысвячэнне сябру, даслапае і ў рэдакцыю, пісьменнік Сяргей Панізын. Як эпіграф у ім: "Дыпломам Беларускага Інстытута Навукі й Мастацтва Канады за 2020 год адзначаны Адам Мальдзіс — за надзвычайны ўнёсак у развіццё беларускай культуры й літаратуры". Паэт выглумачвае падзел так: "Дыплом ганаровы, бо стаў лаўрэат: зрабіў незвычайны Адаме уклад у развіццё, і вшчэ, і быццё таго, што завешча Айчыны Жыццё".

Доўгі час Адам Восіпавіч пісаў пра вядомых людзей, працыў ў беларускай дыяспары, папрацаваў і ў рэдакцыі "Голасу Радзімы". З аднадумцамі стварыў энцыклапедычны даведнік "Сюзор'е беларускага замежжа". Кіраваў Міжнароднай асацыяцыяй беларусістаў і застаецца яе ганаровым старшынёй. За шматгранную культурную дзейнасць у 2013-м Адам Мальдзіс ушанаваны ордэнам Францыска Скарыны.

Іван Іванаў

ТАЛЕНТЫ

“Крымка” помніць пра Журыхі

Родавыя карані ў крымскай беларускі Людмілі Цімашчук — з Вілейскага раёна

У ліку актывістаў нядаўна створанай Крымскай рэспубліканскай культурна-асветніцкай арганізацыі “Беларускі Крым” імя Еўфрасінні Полацкай — і Людміла Цімашчук, у дзявоцтве Квяткевіч. У адрозненне ад іншых сябровак суполкі, родам яна не з Беларусі: пабачыла свет 60 гадоў таму (10 студзеня 1961 года) у Крыме. Маладая радзіма — сяло Бліжнегародскае ў

ных механізаваных калон інжынерам па ахове працы.

З гадамі Людміла сферу дзейнасці памяняла — і дзясянула поспехаў на шляху творчай самарэалізацыі. З 1995-га кіравала ў Краснаперакопску студыяй дэкаратыўна-прыкладнага мастацтва “Кудесница”: у Цэнтры дзіцячай і юнацкай творчасці. Студыя стала ўзорным калектывам. Беларуска мае званне

палацы культуры. Выгадала з мужам Валянцінам сыноў Івана ды Аляксандра, ёсць і унукі: Аляксандр і Ганна.

Спадарыня Людміла сабрала і ўзначаліла беларускую суполку ў Краснаперакопску ды амаль 20 гадоў актыўна пашырае беларускую культуру ў Крыме. На красавік запланавана персанальная выстава ў Сімферопалі: у Крымскім этнаграфічным музеі. А да Дня памяці святой Еўфрасінні Полацкай (5 чэрвеня) сяброўкі майстрыхі задумалі зладзіць яе выставу ў Еўпаторыі: у зале “Дружбы народаў” бібліятэкі імя Лесі Украінкі. Дарэчы, летась Людміла зрабіла габелен “Еўфрасіння Полацкая” і нядаўна падарыла яго суполцы “Беларускі Крым” імя Еўфрасінні Полацкай — як абярэг. Праца гэтая была прадстаўлена ёй на III Міжнародны фестываль мастацтва “Российский Берег. Осенняя феерия online” (праводзіўся ў дыстанцыйным фармаце), і атрымала майстрыха дыпломам 3-й ступені ў намінацыі “мастацка-прыкладная творчасць”.

Бацькі Людмілы — абодва з Беларусі: маці, Вера Мікітаўна (у дзявоцтве Герасіменка) родам з вёскі Акрыёны (па-руску: Акрионы) Петраўскага раёна Гомельшчыны, а тата, Іван Васілевіч Квяткевіч — з вёскі Журыхі Вілейскага раёна Міншчыны. Чорны след пакінула ў жыцці дзяўчынікі Веры вайна: бацьку прызвалі ў войска ў першыя дні вайны. Дома засталіся трыя малыя дачок — Вера, Надзея, Любоў — і цяжарная жонка Тацяна. Больш ні ён, ні сына свайго Аляксандра ён не ўбачыў. Мікіта Герасіменка трапіў у палон

пад Ленінградам і неўзабаве памёр у фашысцкім канцлагеры. Пра тое родныя даведліся толькі некалькі гадоў таму.

Бацькі Людмілы пазнаёміліся пасля вайны на леспаваля пад Волагдай. Пазней сястра бацькі, Марыя, расказвала: ён знайшоў самую прыгожую дзяўчыну з доўгай густой касой і вялізнымі блакітнымі вачыма, вясёлюю і адчайную беларуску. Пажаніліся Іван з Верай ды паехалі ў Казахстан, падымаць паліну. Пазней па вярбоўцы сям’я Квяткевічаў трапіла ў Паўночны Крым — там і пусціла карані. Стэп з выпаленай сонцам травой, без прахалоднага беларускага лесу і празрыстых рэчак іх спачатку ашаламіў. Вера не хацела заставацца ў Крыме, але прайшоў час, нарадзіліся дачкі — Людміла і Валянціна. Пабудавалі там дом свой, выгадалі сад, вінаграднік. “Родителям удалось на небольшом участке земли создать то просторство любви, в котором мне хорошо и покойно.” — напісала Людміла пазней. Прыжыліся ў Крыме беларусы, а тужыць па Беларусі не перасталі, настальгія заўсёды была побач. Па словах Людмілы, бацькі былі людзі простыя, умелі добра працаваць, былі “ад прыроды інтэлігентнымі”, любілі жыццё, людзей. Яны адзін за адным пайшлі з жыцця, калі ёй было толькі 33 гады. І дачка заўсёды згадвае іх з вялікай удзячнасцю за падараванае жыццё, за тое, што далі ёй адукацыю, навучылі любіць і Крым, і Беларусь.

Незабыўныя ўражанні ад спаткання з Журыхамі, роднаю вёскай бацькі, Людміла Цімашчук (Квяткевіч) апісала, і той

Людміла Цімашчук. Габелен “Еўфрасіння Полацкая”.

кранальны тэкст ёсць у інтэрнэце — знойдзецца па ключавых словах ці па сказе: “Но есть и более мощные корни. Они там, в Белой Руси, они у меня в генной памяти, и это показала поездка в Белоруссию”. А трапіла на зямлю бацькоў “крымка”, як назвала яе адна вясковая бабуля, з фальклорным гуртом “Лепота”, у якім Людміла ўжо 25 гадоў. Сустрэла вёска Журыхі крывінуку сваю з крымскага берага ў 2000-м, калі гурт з Краснаперакопска ехаў аўтобусам у Паставы, на фест “Звіняць дымбалы і гармонік”. Заканчэнне ж у спявадальным тэксце такое: “А самое главное — то, что я унесла в своём сердце от этой встречи: любовь к своей красивой Белоруссии, понимание и участие своих друзей, и память предков, что заложена во мне отпечатком огромной Любви, которую трудно передать словом, а можно понять лишь сердцем”.

Дзіна Шаўчэнка, кіраўніца суполкі “Беларускі Крым” імя Еўфрасінні Полацкай, г. Еўпаторыя

Людміла Цімашчук са сваімі працамі на выставе “Созвездие белорусских талантов Крыма” у палыні Дзён беларускай культуры ў Крыме. Крымскі этнаграфічны музей, 30 чэрвеня 2016 года. Сімферопаль.

Джанкойскім раёне. Гадалася ў беларускай сям’і, там і светагляд нашай сяброўкі закладваўся. Пасля школы закончыла Сімферопальскі інжынерна-будаўнічы інстытут, працавала інжынерам-будаўніком: у Армянску, Краснаперакопску. Восем гадоў была ў адной з перасоў-

“Выдатнік адукацыі Украіны”, ушанавана граматамі Мінкультуры Крыма (2001, 2006, 2007), Мінкультуры Украіны (2004, 2005). Сёння Людміла Цімашчук — майстар дэкаратыўна-прыкладной творчасці, кіруе адукацыйнай студыяй “Янтара” ў краснаперакопскім Гарадскім

А ЯК У ВАС?

Шматфарматная Масленіца

Даўня беларуская традыцыя развіцця з зямлі ў розных краінах набывае свае адметнасці

Пад небам Гардані

Аксана Чамеза з Амана даслала ў рэдакцыю тэкст, здымкі. “У суботу, 6 сакавіка сябры суполкі беларусаў у Гардані, стомленыя зімой ды пандэміяй, сабраліся вузкім колам і вырашылі весела і з карысцю правесці час: каб паспрыяць набліжэнню Вясыні й добраму настрою аднаведна”, — піша актывістка суполкі. На Масленіцу, што праходзіла ў летняй рэзідэнцыі сям’і Аль-Алімат, запрасілі і прадстаўнікоў Амбасады Беларусі. Дарэчы, гаспадар сядзібы Алі, ягоная жонка-беларуска Надзея, дзеці Аміра, Цімур, Мурад актыўна прымаюць удзел у падобных дзеях.

Вядоўцамі на свяце былі скамарохі, у якіх усе пазнавалі

Аксану Чамезу ды Надзею Аль-Алімат. Яны народ весілілі, у карагоды ўсіх запрашалі, а Тацяна Мішчанка (дарэчы, родам з Віцебска) расказала пра Масленічныя традыцыі беларусаў. Далей ідуць фармату “прыёмнае з карысным” прыйшоўшае да месца святочны стол: з беларускімі блінамі. Розныя былі: салодкія, салёныя, з прыпёкам, з творажком!

А з гліняных гаршкоў выглядалі беларускія стравы: драпікі, бабка, хрусты, піражкі з бульбай, калдуны і нават лянёвыя калдуны. Гатавалі стравы сама Аксана ды Надзея Аль-Алімат, Аля Філіповіч, Тацяна Мішчанка. І некаторыя з гасцей прыйшлі на свята — з блінамі.

Пасля пачастункаў рушылі ўсе Зіму праганяць. Ладзілі танцы рытуальныя, варожбы: якой Вясна будзе сёлета. І дзесяць гульні знайшліся. Так што Масленіца ў ірданскім фармаце, зключнае Аксана Чамеза, прайшла як мае быць.

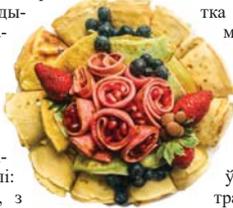
Фотаконкурс у Даўгаўпілсе 31 па 14 сакавіка Даўгаўпіл-

скі Цэнтр беларускай культуры праводзіў фотаконкурс “Бліны на Масленку”: у гонар Масленкі (Масленіцы). Пададзены яго вынікі, пераможцы атрымаюць дыпломы і кулінарную кнігу “Кірмашоўскія прысмакі”. Пра тое нам напісала метадыстка ЦБК Марыя Памецька.

Як вядома, свята гэтае ў нашых продкаў цесна было спалучана з культам Сонца, якое бярэцца ў сілу — адсюль і традыцыйныя бліны.

“Круглыя, гарачыя, залацістыя — бліны сапраўды можна ўспрымаць як мініяцюрныя выявы свяціла”, — піша Марыя. І аб’яўлены ЦБК фотаконкурс даў магчымасць ва ўмовах кавідных абмежаванняў праявіць творчую актыўнасць: прыгатаваць дома бліны, запрыць іх радасным настроем і пазітывам, падзяліцца фотаздымкамі з іншымі. Больш за 60 кухараў-фотаамагараў адгукулася на прапанову! Вызначаныя найбольш цікавыя і крэатыўныя працы. Падрабязнасці, фотаздымкі — на сайце даўгаўпілскай суполкі “Уздым” у інтэрнэце: <https://uzdym.lv/be/>

Іван Ждановіч

У Гардані — Масленіца

ДОБРЫЯ СПРАВЫ

Родная мова ў Самары

Моладзеве аддзяленне, творчыя гурт, партнёры Самарскай абласной грамадскай арганізацыі беларусаў і выхадцаў у Беларусі “Руска-Беларускае Братэрства 2000” паўдзельнічалі ў імпрэзах, прысвечаных Дню роднай мовы

Да свята быў падрыхтаваны паўдзельнічаў Артур Карповіч, кіраўнік Уфмскага аддзялення Пасольства Беларусі ў Расіі. Перад тым у горадзе адзначалі Дзень памяці войнаў-інтэрнацыяналістаў (15 лютага). Педагог з 176-й школы Алена Балвашэнкава, да таго ж актывістка беларускай дыяспары, падключыла вучняў да ўдзелу ў гарадскім дыстанцыйным конкурсе “Мы о той войне стихами...”. Быў праведзены пошук пазтаў, ураджэнцаў і жыхароў Беларусі, якія прайшлі дарогамі Афганскай вайны. Іх творы гучалі ў часе імпрэзы: вершы “Я позабыл Афганскую войну” Віктара Верстакова (родам з Полаччыны, з пасёлка Ветрына), “Ожидание” Леаніда Малчанава — ён пасля вяртання з Афганістана служыў і жыве ў Беларусі.

Кіраўніца суполкі Ірына Глуска з Віталіянай Пановой, удзельніцай фестывалю

чыталнікі і вакалісты з 176-й школы, Цэнтра пазшкольнай адукацыі “Творчество”.

Мікалай Бойка

Кроплі зьяруцца — мора ўтвараецца

Беларусь і Узбекістан актыўна развіваюць супрацоўніцтва ў сферы адукацыі

Нядаўна ў Мінску адзначалі 580-годдзе з дня нараджэння Алішэра Наваі. Маючы дачыненні ў юбілейныя дні з дарадцам Амбулсады Узбекістана ў Беларусі Даніярам Абідавым, нямаля гаварылі мы і пра тое, што цяпер актыўна развіваюцца кантакты між нашымі краінамі, народамі. У тым ліку ў культурныя, адукацыйныя. Дарэчы, у кнізе Алішэра Наваі “Улюбены сэрцаў”, выддзенай да юбілею ў Мінску (гл.: “Паклон табе, Сонца з Усходу!” — ГР, 26.02.2021) вялікі суфіі запісаў свае развагі і пра карысць навучання, ведаў. Вось адно з іх: “Той, хто распывае пра тое, чаго не ведае, выяўляе сваю вучонасць, а той, хто саромеецца распываць — паказвае сваё глупства. Патроху пераймаючы веды, чалавек навучаным становіцца: калі шмат кропель зьярацца, то і мора ўтвораецца. Той, хто пазбягае вучобы, — гультай, а хто для таго адгаворкі знаходзіць, — нягоднік, і тым, хто імкнецца ведамі нагалацца, ты перад імі перавагу аддавай”.

Даніяр Таджыевіч з гонарам адзначаў: амаль у дзесяць разоў за час працы Амбулсады (з мая 2018 года) ўзраста колькасць узбекскіх студэнтаў, якія атрымліваюць адукацыю ў Беларусі. А гэта, заўважым, справа ўзаемавыгадная: ва Узбекістане шмат ахвочых вучыцца, у Беларусі — добрыя для таго ўмовы. Каля 2000 студэнтаў прынялі адукацыйныя ўстановы Беларусі навучацца па сумесных з узбекскімі ВНУ навучальных праграмах па схемах 2+2 і 1+1 у 2020–2021 навучальным годзе (а ў папярэднім, для параўнання, 1500). Схемы ж названыя вызначаюць, што малады чалавек 2 гады вучыцца ва Узбекістане і потым 2 гады працягвае навучанне ў Беларусі па праграмах бакалаўрыяту, па 1 годзе — па праграмах магістратуры. Калі казаць мовай эканамістаў, то эксперт беларускіх адукацыйных паслуг ва Узбекістан за мінулы год склаў \$ 1,7 мільярд, павялічыўшыся ў параўнанні з папярэднім амаль на 14%.

Яшчэ свежая інфармацыя з гэтай сферы. На пачатку сакавіка 2021 года, паведамілі нам у Амбулсадзе, прайшоў візіт беларускай урадавай дэлегацыі ў Ташкент. І ў часе яго кіраўнікі ВНУ нашых краін падпісалі яшчэ 10 дакументаў аб супрацы. У перамовах, якія праходзілі ў Міністэрстве вышэйшай і сярэдняй спецыяльнай адукацыі Узбекістана, удзельнічалі Міністр адукацыі Беларусі Ігар Карпенка ды Міністр вышэйшай і сярэдняй спецыяльнай адукацыі Узбекістана Абдулкадзір Ташкуллаў, кіраўнікі шэрагу вядомых беларускіх вун: БДУПР, БНТУ, БДТУ, Віцебскага дзяржуніверсітэта імя П. М. Машэрава, Гродзенскага дзяржуніверсітэта імя Янкі Купалы, Гомельскага дзяржуніверсітэта імя Францыска Скарыны, Рэспубліканскага інстытута прафесійнай адукацыі ды Рэспубліканскага інстытута вышэйшай школы. Прайшлі перамовы прадстаўнікоў беларускай дэлегацыі з міністрам дашкольнай адукацыі і народнай адукацыі, госці наведвалі

вышэйшыя і сярэдняе ўстановы адукацыі. Бакі ўзгаднілі, падпісалі План сумесных дзеянняў паміж Міністэрствам адукацыі Беларусі ды Міністэрствам вышэйшай і сярэдняй спецыяльнай адукацыі Узбекістана на 2021–2025 гады.

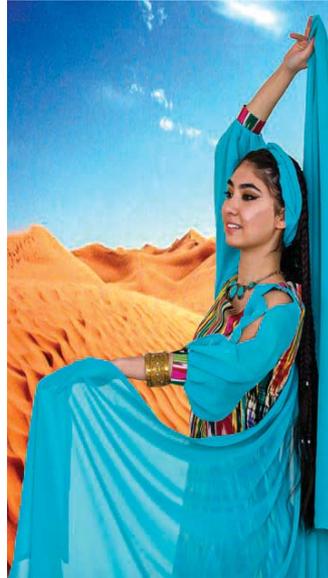
Цяпер паспяхова працуюць сумесныя факультэты, рэалізуюцца таксама беларуска-узбекскія адукацыйныя праграмы (у тым ліку з выдачай двух дыпламаў), адкрыты Беларуска-Узбекскі міжгалаўны інстытут прыкладных тэхнічных кваліфікацый у Ташкенте. А ў планах — стварэнне Узбекска-Беларускага ўніверсітэта матэрыялазнаўства.

Вось і ў часе візіту Ігар Карпенка разам з Алішэрам Умаравым, рэктарам Ташкентскага дзяржпедуниверсітэта імя Нізімі, гаварылі пра далейшае развіццё супрацоўніцтва, развіццё узбекска-беларускага сумеснага факультэта “Інавацыйная педагогіка”, створанага на базе гэтага ўніверсітэта. Заўважым: сёння на факультэце навучаюцца 288 студэнтаў, і асноўны ўхіл там зроблены на падрыхтоўку сучасных, крэатыўна думачых настаўнікаў.

Каментуючы гэты падзеі, Даніяр Абідаяў адзначыў: кіраўнік Узбекістана Шаўкат Мірзіеў ад самага пачатку прэзідэнцтва (2016 г.) надае асаблівае ўвагу развіццю і падтрымцы моладзі краіны, дзе амаль 55% насельніцтва (больш за 18 мільёнаў чалавек) ва ўзросце да 30 гадоў. Прэзідэнт не раз падкрэсліваў, што ва ўсіх рэфармах любая задача, якая тычыцца будучыні моладзі, мае першараднае значэнне.

Дзякуючы садзеянню Амбулсады Узбекістана мы пагутарылі з Алішэрам Умаравым, рэктарам ТППУ. Атрымалася цікавая размова і пра моладзевую палітыку Прэзідэнта Шаўката Мірзіева, і пра развіццё узбекска-беларускай супрацы ў галіне вышэйшай адукацыі. “Сёння Узбекістан скіраваны ў будучыню, а яна, як вядома, пачынаецца ўжо ў нашыя дні: з навучання, выхавання моладзі, з дзяржаўнае ўвагі да праблемаў маладых людзей, — сказаў Алішэр Юсубжанавіч. — Мы ганарымся, што менавіта Прэзідэнт Узбекістана з высокай трыбуны Генеральнай асамблеі ААН абвясціў ініцыятыву аб прыняцці Міжнароднай канвенцыі аб правах моладзі, якая падтрымана сусветнай супольнасцю. Былі і важныя прапановы па развіцці гэтай ініцыятывы. А ў самым Узбекістане 2021-ы названы годам падтрымкі моладзі ды ўмацавання здароўя насельніцтва. Ужо рэалізуюцца Канцэпцыі развіцця дзяржаўнай маладзёжнай палітыкі ва Узбекістане да 2025 года. Адна з яе мэтай: ад нараджэння і да 30-годдзя ўсім узбекістанцам аказаць усебаковую падтрымку і дапамогу для таго, каб кожнаму знайшоўся месца пад сонцам, годнае месца ў жыцці”.

Алішэр Умараяў падкрэслівае, што Шаўкат Мірзіеў паставіў задачу такую: умоваўцаць сувязі з вядучымі замежнымі ўніверсітэтамі, навуковымі, а таксама

Студэнтка Беларускага ўніверсітэта інфарматыкі ды радыёэлектронікі Свінч Алімхаджаева родам з Узбекістана

інавацыйнымі цэнтрамі, пашыраць з ім супрацу ў галіне падрыхтоўкі кадраў: “Цяпер, як вядома, Беларусь і Узбекістан — гэта стратэгічныя партнёры, а ў нашых прэзідэнтаў Шаўката Мірзіева і Аляксандра Лукашэнка склаліся цёплыя, сяброўскія дачыненні. Прэзідэнты падпісалі Пагадненне між урадамі Узбекістана і Беларусі аб узаемным прызнанні дакументаў аб навучанні ды адукацыі. Партнёрства з беларускімі вун, якія валодаюць важным навуковым патэнцыялам, сталі аўтарытэтнымі цэнтрамі навукі ды адукацыі ў свеце, мы разглядаем у шэрагу прыярытэтаў пры пашырэнні трансгранічнай вышэйшай адукацыі. Ужо ёсць спрыяльныя ўмовы для маладых людзей, якія жадаюць “свет паглядзець”, прадоўжыць навучанне ў дружалюбнай краіне”.

Рэктар ТППУ рыхтаваўся да нядаўняга візіту калег з Беларусі, добра валодае інфармацыяй пра супрацу нашых краін у сферы адукацыі. Ён заўважыў, што вун Узбекістана раней падпісалі 55 дагавораў (а з улікам апошняга візіту — ужо 65!) і мемарандумаў аб супрацы з вядучымі беларускімі ВНУ. Распрацаваны і завержаны 87 “дарожных карт” для рэалізацыі такіх пагадненняў. Алішэр Умараяў адзначае: “У 2018 годзе 215 студэнтаў з Узбекістана ўпершыню былі прынятыя ў тры беларускія ВНУ па сумесных адукацыйных праграмах (double degree). З 2020-га яшчэ 15 вун Узбекістана вядуць падрыхтоўку кадраў у пlynі такіх праграм. Сёння ўжо 38 ВНУ Узбекістана маюць супрацоўніцтва з 17 ВНУ Беларусі,

ужо больш за 4000 студэнтаў навучаюцца па САП з беларускімі вун па спецыяльнасцях, неабходных для Узбекістана. У рамках САП з беларускімі вун ва ўніверсітэтах-партнёрах рэалізуюцца 56 напрукмаў адукацыі бакалаўрыяту і 18 спецыяльнасцяў магістратуры з выдачай двухдвух дыпламаў”.

Алішэр Умараяў адзначае: Ташкентскі дзяржаўны педуниверсітэт імя Нізімі цяпер самым непазрэмым чынам уключаны ў жывы струмень узбекска-беларускіх “адукацыйных” дачыненняў. Дарэчы, калі ў 2019-м у Мінску праходзілі Дні культуры Узбекістана, то ў складзе афіцыйнай дэлегацыі ад сяброўскай краіны была і выкладчыца з Ташкента, старшыня Беларускага культурнага цэнтра “Світанак” Святлана Дудзюк. Выступаючы на адной з сустрэч, яна казалася: “Цяпер дзейнасць “Світанка” скіравана на зберажэнне і пашырэнне беларускай мовы. Пры падтрымцы Беларускага дзяржпедуниверсітэта імя Максіма Танка мы адкрылі Беларуска-Узбекскі адукацыйны цэнтр на базе Ташкентскага дзяржпедуниверсітэта імя Нізімі. Прычым на вывучэнне беларускае мовы запісалася больш маладых узбекцаў, якім наша культура цікавая, чым ташкентскіх беларусаў”.

Рэктар ТППУ Алішэр Умараяў патлумачыў, што з 2018 года дзейнічаюць сумесныя факультэты між гэтымі ўніверсітэтамі, а таксама паміж Беларускам дзяржпедуниверсітэтам інфарматыкі ды радыёэлектронікі (БДУПР) і Ташкентскім ўніверсітэтам інфармацыйных тэхналогій імя Мухамада аль-Харэзі. А ў 2020-м Ташкентскім дзяржаўным тэхнічным ўніверсітэтам, Беларускам нацыянальным тэхнічным ўніверсітэтам (БНТУ) і Рэспубліканскім інстытутам прафесійнай адукацыі (Беларусь) сумесна заснаваны Беларуска-Узбекскі міжгалаўны інстытут прыкладных тэхнічных кваліфікацый. На згаданым раней факультэце “Інавацыйная педагогіка” ёсць 4 напрамкі: лагаедыя, практычная псіхалогія, дашкольная адукацыя і пачатковая адукацыя. Там навучаецца 351 студэнт, выкладаюць 67 прафесараў-выкладчыкаў з БДПУ і 57 — з ТППУ. Створаны 57 сумесных навучальных праграм і 27 вучэбна-метадычных комплексаў. “Выпускнікі атрымаюць дыпломы абразу дзвюх вядучых вун!” — акцэнтуюе ўвагу Алішэр Юсубжанавіч.

Сёння тым, хто ўжо ўключаны ў сумесныя праекты, адукацыйныя беларуска-узбекскія праграмы, плануноць пашыраць супрацоўніцтва. Алішэр Умараяў агучыў такія ідэі: арганізаваць Савет рэктараў беларуска-узбекскіх ВНУ, стварыць Узбекска-Беларускі фонд па навукова-акадэмічных абменах і трансферы тэхналогій — каб рэалізуюць сумесныя навуковыя праекты, даследаванні маладых навукоўцаў, спрыяць абмену студэнтамі, прафесарамі і выкладчыкамі абедзвюх краін.

Іван Ждановіч

ПОВЯЗЬ ЧАСОЎ

Разам ваявалі, разам памяць зберагаем

Знойдзены ў Гродне ордэн Чырвонага Сцяга, які належаў загінуламу пры вызваленні Беларусі ў 1944 годзе ўраджэнцу Узбекістана, перададуць на радзіму героя

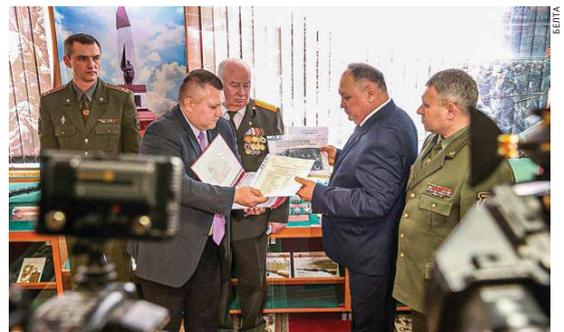
На розных медыя-рэсурсах Беларусі з’явілася інфармацыя пра ўрачыстую цырымонію перадачы ордэна прадстаўнікам Амбулсады Узбекістана ў Беларусі. Прайшла яна 18 сакавіка ў ваенкамаце Гродзенскай вобласці.

Як патлумачыў нам дарадца Амбулсады Узбекістана ў Бела-

русі Даніяр Абідаяў, тысячы яго суплэмнікаў, ураджэнцаў Узбекістана ўдзельнічалі ў баях за вызваленне Беларусі. Ордэн Чырвонага Сцяга, пра які тут гаворка — яшчэ адно таму пацвярджэнне. Выявіў жа ўзнагароджанага жыхар Гродна Дзмітры Пераседа, разбіраючы рэчы памерлых бацькоў жонкі. Як трапіў ордэн да іх — пакуль невядома. Мужчына звярнуўся ў ваенкама з просьбай канкрэтызаваць: каму ён раней належаў? І высветлілася, што ўзнагароджаны быў ор-

дэнам 26 верасня 1943 года лейтэнант Шаўкат Карыеў (Шавкат Кариев), 1923 года нараджэння, прызваны ў РККА Сталінскім РВК горада Ташкента. Інфармацыя пра яго ёсць на інтэрнэт-партале “Подвиг народа”. Загінуў героям пры вызваленні Беларусі ў 1944 годзе. Ордэн Шаўката Басытавіча пасля яго смерці, відаць, зберагаўся ў начальніка штаба яго пантоннага батальёна: ветэран пасля вайны жыў у Гродне.

Пакуль што знайсці сваякоў загінулага воіна не ўдалося, ордэн перададзены ў Амбулсаду Узбекістана.

У часе цырымоніі перадачы ордэна, якая прайшла ў ваенкамаце Гродзенскай вобласці

Навуковы подзвіг Яўхіма Карскага

Акадэмік Яўхім Карскі

(Заканчэнне. Пачатак на стар. 1)

Гэта, напрыклад, артыкулы “Белорусские песни с. Березовца, Новотурского уезда, Минской губ.” (Варшава, 1884), “Белорусские песни деревни Новосёлко-Затроекских, Виленской губернии, Трокского уезда” (1889). Вельмі дакладна зроблена ў тэкстах перадача ўсіх адметнасцяў рэгіянальных гаворак. Навуковец разумее: для грунтоўнага вывучэння пытання патрэбна будзе глыбокая, сістэмная праца. І “Программа для собирання особенностей белорусского наречия” спачатку была складзена ў 1897-м “по поручению Императорской Академии наук профессором Императорского Варшавского университета Е. Ф. Карским”. Потым была і другая праграма — праз 19 гадоў. Яўхіму Карскаму ўдалося разабрацца з многімі пытаннямі, што ўзніклі ў дачыненні да “старого западнорусского наречия” — так называлі ў той час беларускую мову. Ён быў арыгінальным і ў той жа час пераканаўчым у тлумачэнні мовы так званых Літоўскіх летапісаў, асаблівасцяў пісьма ды мовы Мсціславава Евангелія — помніка старажытнаарускай культуры пачатку XII стагоддзя. Вучоны ажыццявіў сістэмную рэканструкцыю гісторыі славянскай кірылаўскай палеаграфіі, нетрадыцыйна разгледзеў каштоўныя ўзоры славянскага кірылаўскага пісьма з X на XVIII стагоддзе. Пры тым звярнуўся да таго праблемнага поля па гісторыі рускай ды ўкраінскай моў, якое раней не асвойвалася славістамі. (Цікава, што менавіта ў Кіеве наш зямляк атрымаў вучоную ступень магістра: 23 кастрычніка 1893 года ён абараніў там магістарскую дысертацыю “Да гісторыі гукаў і форм беларускай гаворкі”. Савет Кіеўскага ўніверсітэта прысудзіў Яўхіму Карскаму вучоную ступень магістра рускай мовы ды славеснасці за даследаванні беларускай мовы, і гэта была першая ў гісторыі дысертацыя па беларускім мовазнаўстве. — Рэд.)

Сёння ўжо відавочна: трохтомная праца Яўхіма Карскага “Беларуская” стала этапанай падзеяй у гісторыі беларусазнаўства. Нават памер манаграфіі ўрававае: 7 тамоў, амаль 3000 друкаваных старонак! Першы том пабачыў свет у 1903 годзе, апошняя кніга трыцяга тому — у 1922-м. Галоўны вынік даследавання — навуковае абгрунтаванне нацыянальнай самабытнасці беларусаў.

Першы том меў назву “Введение в изучение языка и народной словесности”. Прычым усе асноўныя сюжэты лініі звязаны ў ім на праблемным комплексе наконі этнагенеза беларускага народа. (Некаторыя працы Яўхіма Карскага ў ПДФ-фармаце можна пабачыць тут: https://knihi.com/Jauchim_Karski/ — Рэд.)

Цікава з сённяшняга дня заглянуць у тое мінулае. Кім жа ўсведамляў сябе сярэднястасціны беларус на той момант, калі працаваў Яўхім Карскі над

першым томам? У ім чытаем: “В настоящее время простой народ в Белоруссии не знает этого названия. На вопрос: кто ты? простодушней отвечает — русский, а если он католик, то называет себя либо католиком, либо поляком; иногда свою родину назовет Литвой, а то и просит скажете, что он “тутэйшій” (tutejszy) — здэшній, конечно противоположая себя лицу, говорящему по-великорусски, как пришлому в западном крае”. Пры разглядзе этнагенеза беларусаў ураджэнца вёскі Лашы фактычна выносіць за дужкі балцкі субстрат і паказвае, што

Вокладка кнігі, выдадзенай у 2020 годзе ў Мінску

тут па сутнасці ўсё вырашыў субстрат славянскі, які быў прадстаўлены трыма племяннымі саюзамі: крывічамі, дрыгавічамі, радзімічамі. На яго думку, у працэсе фармавання беларускай народнасці тлустая кропка пастанула была ў XIV стагоддзі, у часе росквіту Вялікага Княства Літоўскага, Рускага, Жамойцкага (ВКЛ). Пры тым даследчык лічыць: пачатак вырашальнага этапу ў названым працэсе супадае з утварэннем ВКЛ.

Навуковец гранічна дакладна сфармуляваў адказ на пытанне: “Дзе знаходзяцца спрадвечныя беларускія землі?” Яўхім Карскі прапанаваў свой варыянт праходжання этнічных межаў народа, які даў свету Янку Купалу, Якуба Коласа, а пазней і Васіля Быкава, Івана Мележа ды многіх іншых вядомых людзей. Даследчык падвёў моцны канцэптуальны грунт пад складанне “Этнаграфічнай карты Беларусі пачатку XX стагоддзя”. Карта выклікала шырокую цікавасць з боку спецыялістаў, якія працавалі ў розных галінах — а на календары ж 1903 год, і былі яшчэ наперадзе рэвалюцыі, жорсткія войны, неаднаразовыя змены беларускіх межаў... Канешне ж, і да яго, і пасля даследчыкі спрабавалі зрабіць свае “этнамеры”. Прыкладам, у 1864 годзе з’явіўся Атлас расійскага этнографа А. Ф. Рытціха. У падручніках пішацца, што працы тыя акрэсліваюць тэрыторыю рассялення беларусаў такім чынам: “На захад і

поўдзень ад Суваляк (на захад ад Беластока) (польскае: Suwalki, цяпер — горад у Падляскім ваяводства. — Рэд.), і далей па рэках Нараў, Ясельда, Прыпяць да яе ўпадзення ў Дняпро, на поўнач і ўсход паўночнай Віліні, далей на Свянцянны (цяпер — Швячоніс, горад на ўсходзе Літвы, за 84 км на паўночны ўсход ад Вільнюса. — Рэд.), Люцын (так называлася паселішча да 1920 года, цяпер — Лудза (латышкае й латгалскае напісанне: Ludza), горад на ўсходзе Латвіі. — Рэд.), Вялікія Лукі, на захад ад Вязьмы і Мгіліна (Мгліні сёння — райцэнтр у Бранскай вобласці Расіі. — Рэд.), затым па Дняпры да вусця Прыпяці”. Дык вось, менавіта Яўхім Карскі дзкуючы сваім даследаванням пашырыў этнічную тэрыторыю беларусаў і на правабярэжжа Прыпяці, і на ўсход — аж да Ражва і Бранска.

Пачытайце ягоня кнігі. Як захапляльна падае сын зямлі беларускай гісторыю матчынай мовы! Ён прапаноўвае пры тым і свой варыянт яе перыядызатцы. Можна смела назваць інтэлектуальным трыумфам тое, што беларускую мову Яўхім Карскі разглядае як паўнацэнную, адметную ў еўрапейскім моўным кантэксце. Навуковец высвятляе, ці можна звесці да адзінага кораня мовы, якія былі роднымі для Янкі Купалы, Аляксандра Пушкіна, Мікалая Каперніка, Мікалоюса Чурчэніса? І даказвае найўнашчэ ўзаемазвязь, якія гістарычна склаліся. Ды кожная з пералічаных моў мела ўжо тады спецыфічны асаблівасці, беларуская мова — не выключэнне. І яе адметнасці даследавання сістэмна, з асаблівай увагай.

У другім томе, пад назвай “Язык белорусского племени”, бачым два напрамкі ў даследчыцкім працэсе. Аналізуюцца гукавы і граматычны лад старабеларускай ды сучаснай аўтару беларускай мовы — як у народна-дыялектнай форме, так і ў літаратурнай. Па кожным з напрамкаў ёсць абав’язковыя.

Трэці том — “Очерки словесности белорусского племени” — навуковец пачаў пісаць

у дасавецкім часе, а заканчваў тады, калі ў краіне ўжо былі пры ўладзе бальшавік-ленінцы. Першы выпуск трыцяга тома “Народная поэзія” ўбачыў свет у 1916 годзе, калі Яўхім Карскі быў абраны акадэмікам Пецярбургскай акадэміі навук. Выданне другога выпуска “Старая западно-русская письменность” датуецца 1921 годам. На той час Яўхім Фёдаравіч ужо трывала прапасаўся ў савецкай навуковай эліце. У 1921-м яго запрасілі на адказную працу ў Петраград, і ён назаўсёды развітаўся з Баякаўшчынай. Там ужо заканчваў трэці выпуск трыцяга тома “Художественная литература на народном наречии”, ён пабачыў свет у 1922 годзе. І ў той жа год Яўхіма Карскага абралі правадзейным членам Інбелкульту — з якога і вырасла з часам Акадэмія навук Беларусі.

Звернемся да ўзгаданых выпускаў трыцяга тома. У першым выпуску бачым спалучэнне гіпотэзаў з падмацаванымі моцнай аргументацыяй палажэннямі ды высновамі. Гіпотэзы тычацца гістарычных каранёў фальклору й паэзіі таго народа, да якога належаў аўтар. Былі акрэслены праблемы, над якімі паэты працавалі паслядоўнікі Карскага. І наогул: няма тых жанраў і відаў беларускай фальклору й беларускай народнай паэзіі, пра якія б не ішла гаворка ў выпуску “Народная поэзія”. Аўтар высвятляе: ці існавала агульная ўсходнеславянская фальклорная прастора? Выкладае шэраг цікавых фактаў на прадмет сувязяў беларускага фальклору з фальклорам іншых усходніх славян. На суд чытачоў вынесена й аўтарская версія культуралагічнага вымярэння крывічоў, дрыгавічоў, радзімічаў. У архітэктоніку першага выпуска вельмі арганічна ўпісаўся рэтрспектыўны погляд на герайчны эпас.

Датычна выпуска “Старая западно-русская письменность” трэба найперш адзначыць: перад намі ўзор грунтоўнай сістэматызацыі літаратурнай спадчыны. На высокім навуковым узроўні зроблена класіфікацыя помнікаў беларускай літаратуры, якія ма-

юць дачыненне да больш чым 400-гадовага перыяду. Ён пачаўся, калі ў асноўным завершана было фарміраванне тэрыторыі ВКЛ, працягваючы да канца яго існавання. Дарэчы, старабеларуская мова была да 1696 года дзяржаўнай мовай ВКЛ. Але, калі меркаваць па змесце другога выпуска, тая мова нікуды не знікла і пасля 1696-га. Навуковец выступіў піянерам у комплексным даследаванні чыннікаў, якія правідзвычайна генезіс пісьменнасці на старабеларускай мове. Чыннікі сацыяльна-палітычнага характару прааналізаваны не менш глыбока, чым культурна-гістарычныя. Зроблены важныя абав’язковыя наконі мастацкай літаратуры таго перыяду. Канешне ж, пераважала арыгінальная літаратура, якой даецца збалансаваная ацэнка, прааналізавана й перакладная літаратура, якой было нашмат менш.

Выпуск 3 — “Художественная литература на народном наречии” — трыцяга тома прыйшоўся вельмі дарэчы ў пару, калі ажыццяўлялася палітыка беларусізацыі. Яна стымулявала вялікую цікавасць у БССР да беларускай літаратуры XIX — пачатку XX стагоддзя. Бо тая літаратура й падрыхтавала нашаніўскае адраджэнне. Усебаковы паказ той літаратуры й склаўся змястоўную частку выпуска. Яўхім Фёдаравіч нетрадыцыйна падаў беларускае адраджэнне, якое грунтвалася на ранейшым, нашаніўскім.

З 1921 года, пасля выдання фундаментальнай працы “Беларусы”, яе аўтар жыў і працаваў на адказных пасадах у Петраградзе (з 1924 года — Ленінград), там і памёр 29 красавіка 1931 года. Пахаваны на Смаленскіх могілках. У 1929-м да Яўхіма Карскага прыйшло і міжнароднае прызнанне: яго абралі правадзейным членам Чэшскай акадэміі навук і мастацтваў. Аднак у савецкай краіне ўжо настаявалі новыя падзеі. У верасні 1930-га ён быў раптоўна зняты з пасады дырэктара Музея антрапалогіі ды этнаграфіі. Апошняя сем месяцаў жыцця акадэмік увогуле не займаў адказных пасадаў: пэўна, таму, што рэзка перамянілася стаўленне прыўладных эліт да ідэолагаў палітыкі беларусізацыі, а Яўхім Карскі быў, безумоўна, з іх шэрагаў.

З вышніх часу бачна: хваля жорсткіх рэпрэсій прайшла, прыхапіўшы з сабою шмат акадэмікам Карскім — засталася нам у спадчыну. Каб ведалі мы, памяталі ды анікому, ніколі вялікі Скарб Роднай Мовы, што ад прадзедаў атрымалі ды збералі-наваліччалі, не аддавалі.

Міхал Стралец,
доктар гістарычных навук

Помнік на магіле Яўхіма Карскага ў Санкт-Пецярбурзе

Даследаваць — каб глыбей разумець

Вынікі конкурсу даследчых работ “Беларусы Латвіі. Мінулае і сучаснасць” за 2019–2020 гады падвялі ў Рызе

Сёмы ўжо раз прайшоў такі конкурс, які, нагадаю, мае розныя намінацыі. Першая: “Беларусы Латвіі. Цікавыя асобы”. Другая: “Беларуская гісторыя і культура ў Латвіі”. Трэцяя: “Беларускія традыцыі маёй сям’і”. Усе гэтыя намінацыі былі, дарэчы, і раней, а з 2019 года з’явілася “Латвія і Беларусь: насустрач адзін аднаму” — для таго, каб стымуляваць вывучэнне ўзаемадасягненняў краін і народаў у гістарычным кантэксце, пашырэне латвійска-беларускай супрацы па розных кірунках у нашым часе.

Падводзілі вынікі конкурсу летас 5 снежня з выкарыстаннем інтэрнэт-тэхналогіі: на платформе ZOOM. У імпрэзе паўдзельнічалі старшыня Саюза беларусаў Латвіі ды кіраўніца конкурсу Алёна Лазарава, чальцы журы: ганаровы старшыня Саюза беларусаў Латвіі Валянціна Піскунова, сябар праўлення СБЛ, педагог беларускай мовы Алёна Міцкевіч, сябар праўлення СБЛ, журналістка газеты “Прамень” Іна Олесева. Далучыліся да размовы ўдзельнікі конкурсу ды Ніна Фёдарэўна Грыгор’ева — завуч Рыжскай Беларускай асноўнай школы імя Янкі Купалы.

Сёлета на конкурсе было прадстаўлена 8 даследаванняў. Журы ацэньвала ўсе работы па крытэрыях: мова, адпаведнасць тэме і намінацыі, аб’ём, стыль, ілюстраванне. Дарэчы, ужо надракувана й кніга-штогоднік з прадстаўленымі работамі, якую атрымае кожны з удзельнікаў конкурсу. А ў электронным выглядзе зборнік будзе адпраўлены ўсім беларускім таварыствам Латвіі. Распачалася ж імпрэза з разгляду даследаванняў, якія правялі вучні згаданай беларускай школы.

Ганна Сцепанян, вучніца 8-га класа, напісала работу “Жыццё і творчасць Уладзіміра Пігулеўскага”. Дзячынна распаўядае пра цікавую асобу: вядомы гэты ўраджэнец Гродна дзякуючы вялікаму ўнёску у жыццё беларускай дыяспары Латвіі ў першай палове XX стагоддзя ды і ўвогуле ў культуру Латвіі. Уладзімір Васілевіч вядомы як нацыянальны дзеяч, пісьменнік, драматург, чалавек шырокай эрудыцыі, які добра ведаў французскую, чэшскую, польскую,

беларускую ды ўкраінскую мовы. З 1922 года жыў у Латвіі, выкладаў у Дзвінскай беларускай гімназіі, у 1924–25 гадах быў дырэктарам Беларускай гімназіі ў Лудзе (удакладнім, што да 1920-га то быў Люцын, горад на ўсходзе Латвіі, у Латгаліі, а навучальная ўстанова — Люцынска-беларуская гімназія. — Рэд.). Складаў падручнікі для беларускіх дзяцей, вёў вялікую асветніцкую работу, пісаў п’есы для беларускага тэатра. Некалькі час Уладзімір Пігулеўскі быў дэпутатам Сейма, загодчыкам Беларускага аддзела Міністэрства адукацыі Латвіі.

Даследванне 8-класніка Паўла Міхеева “Рыгор Барадулін: паэт і перакладчык” прысьвечана было апошняму народнаму паэту Беларусі (Рыгору Іванавічу Лазараву, чальцы журы: ганаровы старшыня Саюза беларусаў Латвіі Валянціна Піскунова, сябар праўлення СБЛ, педагог беларускай мовы Алёна Міцкевіч, сябар праўлення СБЛ, журналістка газеты “Прамень” Іна Олесева. Далучыліся да размовы ўдзельнікі конкурсу ды Ніна Фёдарэўна Грыгор’ева — завуч Рыжскай Беларускай асноўнай школы імя Янкі Купалы.

Сёлета на конкурсе было прадстаўлена 8 даследаванняў. Журы ацэньвала ўсе работы па крытэрыях: мова, адпаведнасць тэме і намінацыі, аб’ём, стыль, ілюстраванне. Дарэчы, ужо надракувана й кніга-штогоднік з прадстаўленымі работамі, якую атрымае кожны з удзельнікаў конкурсу. А ў электронным выглядзе зборнік будзе адпраўлены ўсім беларускім таварыствам Латвіі. Распачалася ж імпрэза з разгляду даследаванняў, якія правялі вучні згаданай беларускай школы.

Далей разглядаліся два даследаванні ў намінацыі “Цікавыя асобы” ад беларускіх таварыстваў. Алёна Лазарава зрабіла і вынесла на суд журы ад Беларускага таварыства “Прамень” (Рыга) работу “Алёна Міцкевіч — крыніца натхнення, адукацыі ды творчасці беларусаў Латвіі”. Геранія творчай работы вырасла ў вёсцы Мікалаеўшчыне (Стаўбцоўскі раён, Міншчына) — гэта родныя мясціны Якуба Коласа. Бацька яе любіў паэзію, сам пісаў вершы, у паэтычным асяроддзі Наднямоння ўвабраў у сябе любоў да роднае мовы

й пранёс яе праз усё жыццё. Сама ж Алёна закончыла беларускае аддзяленне літаратурна-музычнага факультэта Мінскага педінстытута, працавала настаўніцай беларускай мовы ў 60-й школе Мінска, потым — у беларускім аддзяленні Навукова-даследчага інстытута педагогікі. А пасля пераехала ў Рыгу. З першых крокаў беларускага руху ў Латвіі Алёна Міцкевіч — шчыры “праменец”, шматгадовая спявачка ансамбля беларускай песні “Надзея”, актыўны дзеяч Саюза беларусаў Латвіі. Яна — аўтар сцэнараў буйных імпрэзаў СБЛ, журналістка газеты “Прамень”, верная і нястомная актыўніца беларускай дыяспары. Алёна Лазарава напісала пра сваю цёзку паэтычна й залучэна, выкарыстала шмат цытат з вершаў, аздобіла работу фотаздымкамі з розных імпрэзаў, зладжаных СБЛ, здымкамі ўзнагарод Алёны Міцкевіч як ад Латвіі, так і ад Беларусі.

Яніна Юзэфовіч

Станіслаў Валодзька з даўгаўпільскага Беларускага культурна-асветніцкага таварыства “Уздым” даслаў на конкурс работу “Яніна Юзэфовіч — таленавітая асоба”. Вядомы паэт раскавае пра цікавага чалавека, высакародную працу спадарыні Яніны ў якасці кіраўніцы вакальнага ансамбля “Спадчына” (Даўгаўпілсе) ды песеннага ансамбля “Узоры” (Ліваны). Цягам многіх гадоў энтузіястка, нягледзячы на адлегласць, кіруе музыклетывамі, працуе над якасцю гучання, чысціць выканання народнай песні, шукае песенны матэрыял. Добра дапаўняюць апавед Станіслава ўключаныя ў работу меркаванні спявачак Лідзіі Зноўніні (Ліваны), Ліліі Воранавай (Даўгаўпілсе), уражання карэспандэнта інтэрнэт-партала “Грані.LV” Ірыны Плячоўкі пра спадарыню Яніну як бескарыслівага, шчырага і адданнага сваёй справе чалавека. Праўда, варта было б пашырыць аб’ём работы, падаць больш звестак пра геранію.

У намінацыі “Беларускія традыцыі маёй сям’і” прадстаў-

Уладзімір Пігулеўскі з вучаніцамі Дзвінскай дзяржаўнай беларускай гімназіі. 1924 год.

лена было даследаванне “Расповед ад душы” Валянціны Грыбоўскай, сяброўкі Беларускай суполкі “Мара” (Ліепая). Работа вельмі цікавая, шчырая, напісана з душой ды замілаваннем ад успамінаў пра сям’ю, родную вёску Бабаевічы, што ў Клецкім раёне Міншчыны. Аўтарка з пяшчотай раскавае пра сваіх блізкіх: тату, маму, бабулю. Добра перададзены дух высокай маральнасці ды еднасці, у якім жылі людзі роду “пад Польшчай” (бо гэта Заходняя Беларусь), у ваенныя часы, галодныя пасляваенныя... Паказаны прыклады выхавання ў сям’і: у працы, у павазе да чалавека. Цікавае спалучэнне дзвюх моў — роднай, беларускай, і рускай — як знак пашаны да памяці бабулі, якая “прыблiася” да сям’і ды зрабілася роднаю не па расце, а па духу ў выніку жыццёвых абставінаў. На жаль, аніводнага фотаздымка не пададзена ў рабоце, што зніжае ўражанне ад яе.

Намінацыя “Беларуская гісторыя і культура ў Латвіі” прадстаўлена дзвюма работамі. Супрацоўніца Даўгаўпільскага Цэнтра беларускай культуры Ірына Апейнанэ правяла даследаванне “Беларуская кухня ва ўспрыманні жыхароў Даўгаўпілса”. Для таго апытала 73 рэспандэнты: 59 жанчын і 14 мужчын ад 19 да 56 гадоў. Распытвала: што яны знаюць пра беларускую кухню ды як да яе ставяцца. Цікава, што 40 адсоткаў апытаных беларускую кухню звязваюць з бульбай, кожны пяты з іх любіць драпікі, яшчэ знаюць калдуны, бабок, бліны. Цікава, што беларускую кухню апытаныя ўспрымаюць як простую, але сытную, “дамашнюю”. Прасочваецца ў рабоце, напісана ў стылі навуковага даследавання, уплыў на беларускую кухню народаў-суседзяў: палякаў, літоўцаў, рускіх ды латышоў.

Мікалай Паўловіч, сябра даўгаўпільскага Беларускага культурна-асветніцкага таварыства “Уздым”, напісаў рабо-

ту “Аглонская базіліка” (у сяле Аглона, цэнтр паломніцтваў). Ён падаў гісторыю рэстаўрацыі нацыянальнай каталіцкай святыні знутры, бо й сам удзельнічаў у будаўнічых работах, раскопках пахаванняў пры касцёле. Напісана работа эмацыянальна, жыва, зацікаўлена і дасведчаным чалавекам. Аднак зніжае ўражанне ад яе адуэнасць фотаздымкаў, а мы ж ведаем, што аўтар сам — гісторык, збірае артэфакты.

У намінацыі “Латвія і Беларусь: насустрач адзін аднаму” зрабіла даследаванне Іна Олесева, сяброўка рыжскага Беларускага таварыства “Прамень”. Работа называецца “Пад знакам года малой Радзімы”. Спадарыня Іна правяла грунтоўную, вялікую працу — яна сабрала, праналізавала ўспаміны ды ўражання 11 чалавек-праменёўцаў (яны расказалі пра свае родныя куткі), складала з іх, як пазі, цэласную карціну краіны Беларусі — з яе слаўнымі святынямі, велічнай спадчынай продкаў, дасягненнямі сённяшняга дня. Шчыра, кранальна Іна Олесева раскавае пра сваю малую радзіму — старадаўнюю вёскаў Карзюкі, якая ў гэтым стагоддзі знікла, увайшла ў межы Мінска. (Пра тое быў апавед і ў нашай газеце — гл. “Жылі-былі Карзюкі” — ГР, 17.05.2018. — Рэд.) Гэтая работа — яркае сведчанне патрыятызму латвійскіх беларусаў і ў той жа час прайўленне навагі да латышскага народа, сярод якога мы жывём.

Запрашаем усіх, каму тое цікава, паўдзельнічаць сёлета ў чарговым конкурсе даследчых работ “Беларусы Латвіі. Мінулае і сучаснасць”. Дзякуючы рэалізацыі праекта мы даследуем і глыбей пасцігаем невычарпальную побытавую, духоўную, культурную спадчыну беларусаў, прыадкрываем багатую палітру лепшых якасцяў супляменнікаў: як прадстаўнікоў беларускага роду ў Латвіі. Хто праводзіць даследчыя работы, хто з імі потым знаёміцца — усе адчуваюць гонар за Бацькаўшчыну. Пададзеныя на конкурс працы штогод пацвярджаюць патэснае месца беларусаў у Латвіі як неад’емнай часткі яе шматнацыянальнага народа.

Алёна Міцкевіч, чалец журы конкурсу г. Рыга

Рыгор Барадулін у малодсці, з маці

Багата песень там — як журавін!

Артысткі фальклорна-этнаграфічнага гурта “Спасаўка” з Жыткавіцкага раёна нібы на чароўным пароме праз гады перавозаць нашчадкам вялікія скарбы: народныя песні, абрады, звычаі

Як цяпер перад вачыма той дзень з далёкага лета на Палессі. Быў 1964 год, я дабраўся з Жыткавіч, з райцэнтра, у Тураў, дзе працаваў харэографам. На Прыпяці ж была ў той час паромная пераправа, і можна было няспешна па баках агледзецца. Што цяпер: праляціш над ракой па мосце — і ўсе ўражаны. (Першы мост праз Прыпяць на дарозе Жыткавічы — Тураў быў пабудаваны ў 1985 годзе, з часам запатрабавалі вялікай рэканструкцыі, якая закончылася восенню 2018-га. — Рэд.). Там, пры пераправе, прыгожа цвілі кветкі, з балацянках, што параслі хмызняком, чуліся спевы птушак ды кваканне жаб’юкоў. Пабаачыў яшчэ вялікі статак кароў (знак замужнасці ўскі) ды саму ўсёку Чэрнічы. Па вуліцы яе ішлі жанчыны з граблямі — пэўна, з сенакосу. І што ўразіла мяне: спявалі яны, і так далёка было чуваць па-над ракой, і такая ў іх песня была мілагучная!

Вось ён, вобраз майго Палесся! Празрыста-чыстае паветра, дзівосная прырода, працавітасць, таленавітыя людзі, упрыгожаныя роднымі песнямі. Самі працуюць як

Самадзейныя артысткі гурта “Спасаўка” з сябрамі ў Чэрнічах. Восень 2020 года.

на ўсё хапае — толькі лянівату яго ўсё няма. Тады ж Ніна Яхімовіч, Вольга Толкач наперабой расказвалі, што яшчэ ў 1962-м утварыўся ў іх фальклорны гурт “Журавінка”. Бо, тлумачылі, у тамтэйшых мясцінах журавін багата — “то і ў ягады мы паспяваем хадзіць, і песні родныя паспяваць”. Заспявалі адну з іх: “Ціха, ціха ды на вуліцы ціха”. Потым

Кацярына Санец (пачала загадваць мясцовым клубам з 1965-га) — і яшчэ суладней галасы загучалі, пабольшала выступленняў, пашырыўся рэпертуар. Праз год ужо Міністэрства культуры БССР атставала фальклорна-этнаграфічны калектыву “Спасаўка” з вёскі Чэрнічы як народны. Былі ўжо і ім і новыя спявачкі: Вольга Семчанок, Галіна Меляшчэня, Наталія Маркевіч, Ніна Хмялёўская, Наста Бабаткова, Наста Літвіненка, Святлана Герэза. Прычым яны ўжо не толькі спявалі — танцавалі таксама. Мне як харэографу карцела даведацца: што? Казалі: “Падушэчку” танчаць, ставяць жартоўныя інсцэноўкі “За Івана не пайду”, “У сераду, бабка!”, вядзяць на сцэне вясновыя ды жніўныя карагоды. А калі спявалі Купальскія песні, то русалкі Купальскія з жартамі забралі-заягвалі да сябе ў кола хлопцаў.

І так арганічна прыжыўся гурт “Спасаўка” ў Чэрнічах! Самадзейныя артысткі прыводзілі прама ў вёскі вясельныя абрадавыя дзеянні (а нешта з іх і на сцэну пераносілі), былі жаданымі гасцямі на святах навакольных вёсак ды штогод праводзілі свята сваяй. Жанчыны тады расказвалі мне, што дзеці ў іх павырослі, хлопцаў яны пажанілі, дзвучат замуж павыдавалі — нават і ў Расію, Латвію, Украіну. Маючы “песенную прычэпку” з Бацькаўшчыны, некаторыя з іх таксама ў самадзейнасці. А як у адпачынак вяртаюцца да родных сваіх, то вясельныя на вуліцы праз раку — з вечара да ранку.

З таго далёкага 1964-га я і пясябраваў з таленавітымі “народнымі артысткамі” са “Спасаўкі”. Бывала, і сустракаліся з імі (адзін жа раён),

выступаючы на святачных сцэнах, артысты майго, тураўскага, таксама народнага ансамбля танца “Прыпяць”. З гадамі прыйшлі ў фальклорна-этнаграфічны гурт новыя людзі: Мікола Леўкавец, Святлана Лагвіненка. Ну а Тамара Мацукевіч, Наталія Маркевіч, а таксама Вольга Якушэвіч ды Кацярына Санец — гэта сёння “залаты фонд” калектыву. А золата, як вядома, не старэе і не ржаве. Ды і калі ж ім старэць? Няма калі! Кажуць: як спяваючы працаваць, то і рык не баяць. А спяваюць яны, дарэчы, нават і на гарадах сваіх, з зямелькай працуючы. Той самай, дзівосны водар якой акрыляе, амалоджае і сілаў дадае.

Як ні пазвано калі сяброўкам з Мінска, то зноў яны, “спасаўкі” мае родныя, у канцэртных клопатах там “ў Магілёў едуць, то ў Гомель ці Гродна іх запрасілі, альбо суседзі з Брэстчыны клічучы. Памятае іх галасы фальклорны фест “Покліч Палесся”, што ў Ляскавічах праходзіць, і старажытны Тураў. А то, бывае, напакуюць палюшак (маленькія булчакі ў Чэрнічах), купляць цукерак — і ў Дом састарэлых, да тых людзей, што песню родную ім перадалі. А калі засяваюць там “Ой, матулька мая, а я ж донька твая”, то ўсе ў слёзы: і гледачы, і артысты. Потым настрой падымуць прыпеўкамі, песняй з прытанцоўкай: “Я хахала Колло-Колло — і цукерак ела ўволю/ А цяпер кахаю Ваню ды зубамі барабаню”.

Калі пачаў я працаваць у Мінску, то не раз, бывала, запрашаў “Спасаўку” ў сталі-

цу: выступалі артысткі з песнямі на розных пляцоўках. Уздзельнічаў гурт у тэлепраекце “Спявай, душа!”, аздараўленчым праекце Юрыя Радзькова “За здаровую Беларусь!”, здымаўся ў тэлефільме “Зямля, якая дае мне сілы” (відэа ёсць на сайце пісьменніка, прадпрымальніка Валерыя Сарокі). Згадваю: аніколі артысткі з Чэрніч не адмаўляліся ад паездкаў! Хатнія справы, кажучы, пачакаюць (і мужы з тым ужо звыкліся) — а людзям радасць трэба падарыць. Зрэшты, я й сам такі: без творчасці — няма жыцця. І ў “спасавак” сэрцы, душы ўжо не могуць жыць без песень, а калі спяваюць, то сабе гады прадаўжаюць.

Гурт “Спасаўка”, мяркую, сярод фальклорна-этнаграфічных у нашай краіне — найстарэйшы. Дзейнасць жа яго, як з горадасцю адзначае Кацярына Санец, кіраўніца гурта й загадчыца Чэрніцкага клуба бібліятэкі, ніколі не перапынялася. Заўважана творчасць талентаў з глыбінкі: ушаноўвалі спявачка на конкурсах аглядзе народных калектываў “Напеў зямлі майёй”, раённым конкурсе “Кола абрадавых святаў”, ёсць “з вобласці” грамата: “За зберажэнне народных рэгіянальных традыцый”... Ды, пэўна ж, найвышэйшая ўзнагарода й асабліва зберагальніца фальклору — калі

Першы рад, злева направа: Ніна Хмялёўская, Вольга Якушэвіч, Кацярына Санец. Другі рад: Наталія Маркевіч ды Анастасія Бабаткова. 2020 год.

мурашы — і дзяцей да працы з палюшак, можна сказаць, прывучаюць. А вечамам, гаспадарку ўправіўшы, жанчыны на вуліцы збіраюцца, дзе й вогнішча пры лаўцы запаліць ды спяваюць, байкі розныя баюць. Вось і я прысеў тады ў Чэрнічах да вогнішча, распытваў: як жанчыны ўсё паспяваюць? І калгасную працу, і сваю парабоў, і дзетак-мужоў дагледзець. У адказ пачуў: хто жадае, у таго часу

яшчэ “Ты ўчора не быў, і цяпер нема...” Жартавалі: у нас тут багата песень — як журавін! З тых часоў ведаю імёны спявачак: Вольга Якушэвіч, Паліна Маркевіч, Вольга Жыткавец, Мар’я Вярэніч ды Мар’я Юншыч, ды яшчэ сёстры Вольга й Мар’я Маркевіч. Казалі: разам усе, дружна жыём, адно аднаму дапамагаем у радасці ды ў горы.

У хуткім часе пасля стварэння вясковы гурт узначаліла

Кацярына Санец (справа) з гарманісткай Валыцінай Абібок

адчуваюцца на іх песні душы гледачоў. Хто жыве ў сілавым полі народнай культуры, той нас, артыстаў самадзейных, разумее. І я еду зноў і зноў на Палессе, у Чэрнічы. Каб сустрэцца з артысткамі “Спасаўкі”, пачуць іх быліцкі-небыліцкі, паслухаць песні душэўныя, пабачыць добрыя вочы палешкоў — людзей, якія ў суладдзі жывуць і з сабою, і роднай зямлёю, і з Небам высокім.

Мікола Котаў, фалькларыст

2021: Год народнага адзінства

Чытайце газету ў інтэрнце на партале звiazda.by

Падпісання на газету “Голас Радзімы” можна ў паштовых аддзяленнях Беларусі

© “Голас Радзімы”, 2021

Заснавальнік:
Радзійна-выдавецкая ўстанова “Выдавецкі дом “Звезда”
Галоўны рэдактар
Іван ЖДАНОВІЧ

Адрас рэдакцыі:
220013, Мінск,
вул. Б. Хмяльніцкага, 10-а.
П.а.а.к. 907.
E-mail: golos_radizmy@tut.by
Тэлефон: +375-17-3111726

Рэдакцыйнае пасведчэнне №61.
Выдадзена 16.07.2018 года
Міністэрствам інфармацыі
Рэспублікі Беларусь

Выдавец:
Радзійна-выдавецкая ўстанова
“Выдавецкі дом “Звезда”
Дырэктар — галоўны рэдактар
Алесь Мікалаевіч КАРПЮКЕВІЧ

Аб’ём выдання: 2 друк. аск.
Наклад: 167.
Заказ —
Выходзіць 1 раз у месяц

Месяц друкавання:
Рэспубліканскае ўнітарнае
прадпрыемства “БудМедальПраект”.
ЛП №02330/71 ад 23.01.2014.
Вул. Вольга Жаружай, 13/61.
220123 Мінск,
Рэспубліка Беларусь

Рупкалі прымянюцца толькі ў
электроннай выглядзе, не вяртаюцца
і не рэдакуюцца. Пазіцы рэдакцыі
ды аўтары, матэрыялы жых
друкаюцца на старонках “Голасу
Радзімы”, могуць не супадаць.